

Турецьков Т.Є.

Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО Й СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕАЛІЗАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

У статті розглянуто організаційний механізм як фактор, що впливає на розвиток сектору підприємництва країни. У зв'язку з необхідністю регулювання сектору малих форм підприємництва та забезпечення виконання міжнародних угод це потребує ефективних напрямів їх узгодження, головним із яких є розроблення механізму, що забезпечить стійкий розвиток малих підприємств. Особливість регулювання малого та середнього підприємництва полягає в розвитку відповідної інфраструктури, котра забезпечить інноваційний напрям діяльності виробників. Організаційний механізм координує сукупність заходів, стимулів, сил і засобів забезпечення реалізації поставлених завдань і цілей.

Ключові слова: державне регулювання, мале та середнє підприємництво, організаційний механізм, інфраструктура підприємництва, інновації.

Постановка проблеми. Підтримка підприємництва являє собою сукупність інститутів (організацій, установ та об'єднань), які обслуговують інтереси суб'єктів підприємницької діяльності, забезпечують їхню господарську діяльність і сприяють підвищенню її ефективності. Сьогодні найважливіше завдання – забезпечити посилення управлінського впливу шляхом постійного вдосконалення його форм і методів, що потребує ґрунтовних досліджень станів і властивостей суб'єктів малих форм підприємництва, механізмів їх функціонування.

Результатом реформування має бути така система державного управління, яка гарантує належне впровадження політичних рішень і правових норм, є прозорою, передбачуваною та клієнтоорієнтованою, спрямована на сталі економічне зростання і сприяє розвитку підприємництва й інвестиції. Окрім того, ознаками ефективності державного управління має бути раціональне використання фінансових і людських ресурсів, створення умов для самореалізації громадян і перетворення держави на привабливого та ефективного роботодавця [1, с. 242].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження малого та середнього підприємництва, його ролі й місця в ринкових економіках, реагування на заходи державного впливу та підтримки є об'єктом уваги таких зарубіжних учених, як В. Авер'янова, З. Варналій, Л. Воротіна, В. Малиновський, В. Ляшенко, Т. Говорушко, О. Тимченко, В. Шпак, Я. Белінська, О. Зав'ялова, О. Пашенко, Т. Гринько, О. Собкевич, А. Сухорук, А. Шевченко, С. Черненко, М. Пивоваров.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати сучасний стан організаційного механізму малого та середнього підприємництва (далі – МСП) України, особливості, тенденції розвитку та досвіду країн-членів Європейського Союзу (далі – ЄС) з метою встановлення підходів до формування організаційного механізму підтримки відповідно до європейського економічного простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж конкретно розглядати проблеми формування організаційного механізму управління МСП, доцільно уважніше розглянути теоретичні аспекти, пов'язані з тлумаченням сутності терміна «організаційний механізм» як категорії державного управління.

На думку М. Пивоварова, підтримка підприємництва являє собою сукупність інститутів (організацій, установ і об'єднань), які обслуговують інтереси суб'єктів підприємницької діяльності, забезпечують їхню господарську діяльність і сприяють підвищенню її ефективності. Складність інфраструктури як системи зумовлена різноманітністю функцій, які виконують її складники [2, с. 7].

Зміст регулювання діяльності малих форм підприємництва включає в себе перелік основних функцій – планування, організація, мотивація, контроль. При цьому основним управлінським завданням залишається організація інноваційної діяльності, що потребує побудови ефективного організаційної структури, тобто визначення напрямів і способів взаємозв'язків інфраструктури

підтримки МСП у процесі управління. Це актуалізує більш глибоке дослідження методологічних основ побудови організаційних структур управління інноваційною діяльністю малого підприємництва.

У процесі розбудови інноваційного розвитку сектору МСП важливе значення має інституційне середовище, котре потрібно розглядати як комплекс державного організаційного забезпечення господарської активності в упровадженні інновацій, програмних документів, внутрішньої побудови регулювання та стійкість розвитку підприємств.

На думку В. Авер'янова, механізм державного управління – це сукупність відповідних державних органів, організованих у систему для виконання цілей (завдань) державного управління відповідно до їх правового статусу, і масив правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації вказаними органами свого функціонального призначення. Звідси складники зазначеного механізму є такі:

- 1) система органів виконавчої влади;
- 2) сукупність правових норм, що регламентують як організаційну структуру системи органів виконавчої влади, так і процеси її функціонування та розвитку [3, с. 211].

За визначенням В. Малиновського, «механізми державного управління – це сукупність засобів організації управлінських процесів і способів впливу на розвиток керованих об'єктів, що базуються на принципах наукової обґрунтованості, об'єктивності, цілісності, узгодженості з використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління (наприклад, процедури проведення контролю, етапи прийняття державно-управлінських рішень, політичне прогнозування, методи державного управління, технології зв'язків із громадськістю)» [4, с. 116].

На думку З. Варналія [5, с. 153], основною суперечністю малого бізнесу є суперечність між його об'єктивно високою соціально-економічною значущістю й відносно слабкою життєздатністю його суб'єктів. І саме для усунення такої невідповідності необхідно визначити і сформувати стійкий організаційний механізм регулювання МСБ.

Багато науковців уважає [5; 6; 7; 8] такий механізм доцільним, якщо він створюватиме тісну взаємодію держави та великих за розмірами й обсягами діяльності суб'єктів господарювання з малими формами бізнесу. МСП не повинен їм створювати конкуренції та протистояти. Лише інтеграція малих форм підприємництва сприяє

структурній перебудові економіки та прискоренню інноваційних процесів. Такий процес плідної співпраці, взаємодопомоги й підтримки є одним із заходів державної підтримки сектора МСП, є процесом еволюційного розвитку на сучасному етапі свроінтеграції.

Поліпшення інституційного середовища забезпечує зниження загальної невизначеності й ризиків, тим самим сприяючи скороченню витрат ведення бізнесу. Інституційні реформи потребують тривалого часового періоду. Досвід нових індустриальних країн свідчить, що в умовах недосконалості ринкових механізмів, крім загальних інституційних реформ і поліпшення інвестиційного клімату, рухатися потрібно ще принаймні у двох напрямках: знижувати прямі витрати виходу на нові ринки; скорочувати прямі ризики нових проектів. Такі дії необхідні, коли бізнес об'єктивно розглядає інноваційні ризики як надмірні. У цих умовах уряд має бути готовий до того, щоб узяти частину ризику на себе та інвестувати істотні кошти в нові бізнес-проекти [9].

Стратегічне реформування державних інститутів, які відповідають за економічний розвиток країни, галузей, секторів економіки тощо, має розбудовувати таку тенденцію, як утілення інноваційних проектів, котрі завершувалися б результативністю, ефективністю і ґрунтувались на державних стратегічних цілях, мотивації суб'єктів господарювання та реалізації матеріального й інтелектуальних ресурсів.

Державні регіональні та районні цільові програми економічного розвитку в Україні здебільшого спрямовані на розвиток енергозбереження, МСП, в окремих випадках інвестиційно-інноваційної діяльності й більшість на трансформацію різних галузей освіти. У програмах соціально-економічного розвитку регіонів надто мало уваги приділяється саме сучасному розвитку МСП. Державні програми різного рівня, як і напрями загальнодержавного та регіонального розвитку сфери МСП, здебільшого не узгоджені між собою.

Державні цільові програми національного рівня зорієнтовані насамперед на окремі точки напряму в науково-технічній сфері. Програма ж розвитку інвестиційної й інноваційної діяльності в Україні, дія якої продовжена, на жаль, у більшій своїй положень має лише декларативний характер. Стратегічні документи загальнодержавного рівня, які спрямовані на розвиток інноваційної діяльності, зокрема зростання обсягів випуску продукції V (до 12%) і VI (3%) технологічних укладів, збільшення частки високотехнологічної продукції

в експорті України до 20%, не були реалізовані та не дали очікуваних результатів [10, с. 19–22].

Вплив організаційного механізму й окремо державних інститутів неможливий без розроблення та ухвалення стратегічних цілей у законодавчих актах, котрі регулюють бізнес-середовище, де реалізується активність суб'єктів МСП, а також ухвалення відповідними законодавчими установами, уповноваженими державою, положень, котрі регламентують функціонування й підтримку підприємств, визначають правові відносини між МСП та державою.

Бізнес-середовище обумовлюється та формується не тільки зв'язками суб'єктів господарювання, які є учасниками бізнес-відносин, а й взаємовідносинами між бізнесом і державною інфраструктурою, що регулює правила ведення власної справи, численними проміжними ланцюгами, через які встановлюються ці відносини.

Відповідно до статті 14 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012, інфраструктурою підтримки малого й середнього підприємництва є підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які провадять діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого й середнього підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки.

До об'єктів інфраструктури підтримки малого й середнього підприємництва належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є сприяння розвитку малого й середнього підприємництва.

Державна підтримка об'єктів інфраструктури підтримки малого й середнього підприємництва здійснюється в рамках державних, регіональних і місцевих програм розвитку малого й середнього підприємництва [11].

Процес розвитку інновацій у підприємстві в сучасній Україні все ще знаходиться на початковій стадії. До найбільш важливих проблем, що мають системний характер і стримують розвиток інноваційних процесів в економіці, необхідно зарахувати такі:

– безсистемність і недосконалість нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності

особливо в частині стимулювання такої діяльності;

– відсутність чіткої і стабільної державної політики в галузі інноваційної діяльності, що істотно ускладнює залучення недержавних інвестицій у реалізацію інноваційних проектів особливо з тривалим циклом освоєння;

– слабкість економічних мотивацій від учасників інноваційного бізнесу, а також недосконалість механізмів державної підтримки суб'єктів інноваційної діяльності й концентрації їхнього потенціалу на стратегічно важливих для суспільства напрямках;

– нерозвиненість інноваційної інфраструктури й ринку інтелектуальної власності;

– відсутність державної політики міжнародного співробітництва у сфері інноваційно-технологічної діяльності [12].

Стосовно організаційного регулювання підприємництва, то можна відзначити негативно, зокрема, систематичні зміни податкового навантаження, яке збільшується зі зростанням мінімальної заробітної плати, для ведення господарства легально через невдосконалений механізм ліцензування, сертифікації та перевірок.

Якщо проаналізувати особливості забезпечення МСП в країнах Європи, треба підкреслити значну підтримку з боку національної влади. Це пов'язано з тим, що малі форми підприємництва в країнах-членах ЄС не лише являють собою середній клас, а й використовуються за для вирішення стратегічних завдань розвитку окремих галузей і стабільного розвитку національних економік.

У рамках Євросоюзу реалізовується політика підтримки МСП, що втілює інноваційні перетворення відповідно до глобальних стандартів не лише зовнішнього, а й внутрішнього ринків. У цьому напрямі основна мета політики полягає у збалансуванні сучасних умов функціонування ринку, розвитку держави та бізнесу. При цьому відбувається державна підтримка бізнес-середовища для активної діяльності підприємств, збільшення конкурентоспроможності.

Основними цілями державного регулювання малих форм підприємництва ЄС є таке:

– зміцнення внутрішнього ринку ЄС;

– ліквідація адміністративних бар'єрів;

– уніфікація законодавчої бази, посилення економічної взаємодії країн ЄС для більш глибокого інтегрування.

Державне організаційне регулювання малих форм підприємництва в Європі здійснюється шляхом нормативно-правового розроблення й

реалізації цільових програм технологічного, інформаційного та кадрового сприяння розвитку підприємств. Для стимулювання розвитку розроблені нові юридичні моделі (наприклад, Європейська акціонерна компанія), які дають змогу МСП з різних країн, що вступають у бізнес-відносини, дієво вирішувати проблеми розбіжностей юридичних норм різних держав.

Організаційна підтримка малого бізнесу в Європі здійснюється через діяльність держав і спеціальні програми, що реалізуються під егідою Євросоюзу. Заходи з підтримки малого бізнесу фінансуються зі структурних фондів Євросоюзу, таких як Фонд регіонального розвитку, Соціальний фонд.

У країнах ЄС державна підтримка МСП здійснюється на двох рівнях – наднаціональному та національному, що реалізується в раціональному розділі процедури прийняття рішень щодо надання окремих видів державної підтримки.

З метою підвищення конкурентоспроможності європейської економіки дія системи державної підтримки малого та середнього бізнесу в ЄС спрямована на зміцнення єдиного внутрішнього ринку й інтернаціоналізацію підприємницької діяльності на рівні окремих її суб'єктів, що відображено в розробленні та реалізації загальноєвропейських і національних програм, основними з яких є європейські програми фінансової допомоги, національні програми спрощення проце-

дур створення нових підприємницьких структур, європейська програма розвитку вторинного ринку цінних паперів EASDAQ, європейська програма розвитку мереж «ангелів бізнесу», європейська та національні програми підвищення інноваційного потенціалу малого й середнього бізнесу, програма управлінської інтеграції в ЄС, європейська та національні програми використання електронної торгівлі суб'єктами малого та середнього бізнесу. У країнах ЄС вагому роль відіграє пряма фінансова підтримка малого та середнього бізнесу, найбільша частка якої надається у вигляді цільової фінансової допомоги (гранти, субсидії) [13, с. 63].

Висновки. У процесі розбудови моделі інноваційного розвитку вітчизняного сектору МСП вагоме значення має інституційне середовище, котре потрібно розглядати як комплекс державного організаційного забезпечення мотивації господарської активності в упровадженні інновацій, програмних документів, внутрішньої побудови регулювання та стійкості розвитку суб'єктів господарювання.

З метою залагодження суперечностей між високою соціально-економічною значущістю малих форм підприємництва та його вразливістю до несприятливих зовнішніх чинників, котрі негативно позначаються на його діяльності, уряди країн-членів ЄС проводять політику у сфері його підтримки, котра орієнтована на регіональні особливості й виконує інтегративну роль національних економік до глобального ринку.

Список літератури:

1. Діденко Н.Г. Актуальні проблеми інституалізації публічної влади в Україні в умовах євроінтеграції. *Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку*: матеріали 2 Міжнар. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 4–5 жовтня 2018 р.). Маріуполь, 2018. С. 240–245.
2. Пивоваров М. Розвиток інституту інфраструктури малого підприємництва: проблеми та шляхи його покращення. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2013. № 1 (8). С. 6–18.
3. Державне управління в Україні: навч. посіб. / за ред. В.Б. Авер'янова. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 432 с.
4. Малиновський В.Я. Словник термінів і понять з державного управління. Київ: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2005. 254 с.
5. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. Київ: Знання, КОО, 2005. 302 с.
6. Говорушко Т.А., Тимченко О.І. Малий бізнес. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 200 с.
7. Шпак В.І. Розвиток малого підприємництва в Україні. Київ: МАУП, 2002. 112 с.
8. Белінська Я.В., Зав'ялова О.В., Пашенко О.Ю. Малий та середній бізнес: монографія / за ред. В.Є. Сахарова. Київ: Національна академія управління, 2003. 368 с.
9. Гринько Т.В. Проблеми формування концепції інноваційного розвитку промисловості України. URL: http://econindustry.org/arhiv/html/2013/63_16/pdf.
10. Собкевич О.В., Сухоруков А.І., Шевченко А.В. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України / за ред. Я.А. Жаліла. Київ: НІСД, 2014. 152 с.
11. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-6. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17/>.
12. Черненко С.М. Роль малого підприємництва у створенні інноваційно-конкурентного середовища України в регіональних інноваційних системах. *Економіка та управління національним господарством*. 2012. № 3. С. 56–61.
13. Pagano P., Schivardi F. Firm Size Distribution and Growth. Banca d'Italia, 2001. 394 p.

**ОРГАНИЗАЦИОННЫЙ МЕХАНИЗМ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ
МАЛОГО И СРЕДНЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕАЛИЗАЦИИ
СОГЛАШЕНИЯ ОБ АССОЦИИИ МЕЖДУ УКРАИНОЙ И ЕС**

В статье рассмотрен организационный механизм как фактор, влияющий на развитие сектора предпринимательства страны. В связи с необходимостью регулирования сектора малых форм предпринимательства и обеспечения выполнения международных соглашений, это требует эффективных направлений их согласования, главным из которых является разработка механизма, который обеспечит устойчивое развитие малых предприятий. Особенность регулирования малого и среднего предпринимательства заключается в развитии соответствующей инфраструктуры, которая обеспечит инновационное направление деятельности производителей. Организационный механизм координирует совокупность мероприятий, стимулов, сил и средств обеспечения реализации поставленных задач и целей.

Ключевые слова: государственное регулирование, малое и среднее предпринимательство, организационный механизм, инфраструктура предпринимательства, инновации.

**ORGANIZATIONAL MECHANISM OF PUBLIC REGULATION
OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN IMPLEMENTATION
OF THE EU-UKRAINE ASSOCIATION AGREEMENT**

The article considers the organizational mechanism as a factor influencing the development of the country's business sector. Need to regulate the small entrepreneurship sector and ensure the implementation of international agreements. This requires effective coordination of these, the main of the development of a mechanism that will ensure the sustainable development of small enterprises. The peculiarity of regulating small and medium entrepreneurship is the development of appropriate infrastructure, which will provide an innovative direction of activity of producers. The organizational mechanism coordinates a set of measures, incentives, forces and means of ensuring the implementation of the goals and objectives set.

Key words: state regulation, small and medium entrepreneurship, organizational mechanism, entrepreneurship infrastructure, innovations.